

Вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. Т. 1, № 87. С. 293–298. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.1.43>.

4. Бежевец А. М., Гребенчук А. І. Найпоширеніші правопорушення у сфері авторського права та суміжних прав в Україні та способи захисту від них. Юридичний науковий та електронний журнал. 2021. № 5. С. 49–51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-5/10>.

Франків Володимир Васильович,
ад'юнкт Національної академії в
нутрішніх справах

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ, ВЧИНЕНОГО ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ Й ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Серед суспільно-небезпечних явищ, які створюють загрозу нормальному розвитку держави та обмежують права та свободи людини, значну частину займають правопорушення, пов'язані з використанням зброї або об'єктами, пов'язаними з нею. Нелегальний обіг зброї, особливо злочинними групами та організаціями, є одним із факторів, що негативно впливає на стан безпеки в країні. Нелегальний обіг вогнепальної зброї, вибухових речовин та пристроїв завжди був серйозною загрозою для суспільної безпеки. Міжнародна спільнота все більше визнає нелегальний обіг зброї не лише як внутрішню проблему кожної держави, а й як важливий чинник, що впливає на транснаціональну організовану злочинність.

Варто зазначити, що нелегальний обіг зброї, керований організованими злочинними угрупованнями, відзначається системністю, високим ступенем організації та міжнародними зв'язками. В Україні обстановка ускладнюється наслідками воєнних дій, коли значні обсяги зброї та вибухівки опинилися поза державним контролем [1, с. 527]. Злочинні угруповання промишляють не лише продажем стрілецької зброї, але й важкого озброєння, включно з гранатометами, мінами та підіривними пристроями. Особливу загрозу несе те, що організовані формування створили стабільні шляхи збуту, які охоплюють корумпованих службовців, підпільні цехи з переробки зброї та заплутані схеми легалізації нелегально здобутої зброї.

Кримінальний кодекс України криміналізує випадки несанкціонованого носіння, виготовлення або збуту зброї та бойових припасів, перелічених у статті 263-1 та 264, що передбачає можливість вилучення нелегальної зброї та боєприпасів [2]. Для з'ясування, того, яку зброю слід вважати незаконною, проаналізуємо предмет цих злочинів. Предмет злочину – це будь-які речі з матеріального світу, які мають певні властивості, і що закон про кримінальну відповідальність пов'язує наявність цих властивостей з наявністю у діях особи ознак певного складу злочину. Звідси видно, що важливо чітко визначити

властивості та прикмети матеріальних об'єктів, які потрапили в сферу кримінального судочинства, і можуть бути визначені як зброя. Зокрема, зброю можна розглядати як речі та пристрої, призначені для ураження живих цілей, кораблів, літаків та інших об'єктів, і які не мають іншого призначення.

У Постанові Пленуму Верховного суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» визначене поняття незаконного зберігання, носіння, придбання, виготовлення, передачі та збуту [3]. Однак у згаданому та інших актах повністю не враховано складне поняття незаконного обігу зброї. Тому проблемою залишається недостатнє законодавче регулювання незаконного обігу зброї, що вчиняється злочинними угрупованнями та групами. Немає закону про зброю в Україні, що викликає багато проблем у роботі слідчих і суддів, і змушує звертатися до міжнародних документів, інших українських законів та підзаконних актів.

Таким чином, складність правової кваліфікації подій, пов'язаних з незаконним обігом зброї, полягає в тому, що в Україні, в порівнянні з більшістю країн пострадянського простору, відсутній загальний закон щодо зброї. При цьому зазначимо, що нелегальна зброя та набої вважаються незаконними через те, що вони не декларовані, відсутні відповідні дозволи на зберігання, носіння, а також через їх нелегальне виготовлення або передачу. Вилучення таких зброї та набоїв може проводитися органами Національної поліції у порядку адміністративного провадження, у рамках кримінального провадження як доказ у справі, а також за рішенням суду у кримінальній справі.

Щодо цієї проблеми Ю. В. Луценко зазначає таке: Україна лишається єдиною державою у Європі, де немає закону, що урегулює за допомогою законодавства обіг зброї та набоїв. Наразі існує лише проект закону, який у майбутньому повинен стати підґрунтям для правового регулювання зброї в Україні. Таке суспільно небезпечне явище, як нелегальний обіг зброї, є складним і не в повній мірі регульованим законом, тому йому потрібна постійна та системна державна політика, яка враховуватиме правове регулювання, діяльність виконавчих органів влади, а також комплекс інформаційних, запобіжних та інших заходів [4, с. 112].

Ще однією проблемою є те, що злочинні групи використовують цю зброю для інших злочинів, зокрема для браконьєрства, насильницьких злочинів тощо. Також доцільно зазначити і про загрозу національній безпеці України. Це пов'язано з тим, що нелегальний обіг зброї є не лише особливо актуальною темою через повномасштабне вторгнення країни-агресора, але й проблемою, яку часто недооцінюють і не вважають достатньо важливою сьогодні. Цю проблему можна віднести до числа поточних та прогнозованих загроз

національній безпеці та національним інтересам України, враховуючи зовнішньополітичну та внутрішню ситуацію.

Зазначимо, що багатовимірність питання незаконного обігу зброї злочинними угрупованнями спричинена багатьма чинниками. По-перше, ускладненістю простежування обігу зброї. По-друге, використанням нових шляхів розповсюдження нелегальної зброї, відсутністю правової основи, нерегулярністю кроків щодо реалізації зброї, але з довгостроковим впливом та наслідками. Варто виокремити й те, що такі злочинні групи використовують переваги технологій та при цьому користуються ще й старими каналами для здійснення злочинів. Також ці злочини вийшли на новий рівень. Це зумовлюється впливом нелегальної міграції, легалізації доходів, які незаконно отримані, розповсюдженням нових видів зброї.

Також проблемою є високий ступінь конспірації та застосування злочинними організаціями та групами сучасних технологій шифрування, тимчасових гаджетів, анонімних месенджерів та криптовалют для грошових операцій, що робить прослідковування їхньої активності дуже складним завданням. На рахунок цього доцільно зазначає в своїй праці П. Ткаченко: «Взаємодія та співпраця злочинних груп, міжрегіональні та транснаціональні зв'язки, а також корумповані контакти роблять цю проблему ще складнішою для розкриття. Високий рівень професійності серед виконавців та використання сучасних технологій ускладнюють процес досудового розслідування, а також оперативно-розшукове забезпечення, що призводить до зростання складності протидії та запобігання організованій злочинності» [5, с. 332].

Великий обсяг незаконної зброї в Україні та легкість отримання її можуть сприяти активізації стійких злочинних груп, в тому числі транснаціональних. Особливо це стосується питань незаконного постачання зброї до України або з неї, що зараз актуально в умовах воєнного стану. Один із можливих способів вирішення «питання виявлення незаконної діяльності зазначених осіб – це підвищення співробітництва з працівниками військової служби, щоб виявити факти незаконного перевезення зброї та боєприпасів з боку військовослужбовців або демобілізованих осіб» [1, с. 527].

Отже, ефективне протистояння незаконному обігу зброї, здійсненому злочинними групами та організаціями, потребує підходу, в якому будуть поєднані як законодавчі, так і організаційні зміни. На наше переконання, посилення кримінальної відповідальності та покращення роботи щодо розслідування таких злочинів, суттєво знизить рівень злочинності, що особливо актуально в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Гресь Ю. О. Особливості виявлення та розслідування незаконного обігу зброї та боєприпасів до неї в умовах воєнного стану. Юридичний науковий журнал. 2025. №3. С. 526–528.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001, № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

3. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поведіння зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002, № v0003700-02. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02#Text>.

4. Луценко Ю. В. Проблеми законодавчого регулювання обігу зброї в Україні. Вчені записки ТНУ імені ВІ Вернадського. Серія: юридичні науки. 2023. №34(73). С. 108–113.

5. Ткаченко П. Кримінологічна характеристика злочинності, яка вчиняється організованими групами та злочинними організаціями. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 3. С. 325–334.

Хандусенко Олександр Олександрович,

курсант Національної академії

внутрішніх справ

Науковий керівник:

Мостепанюк Людмила Олександрівна,

професор кафедри кримінального права

Національної академії внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Масштаби тяжких злочинів, скоєних під час бойових дій, виявили законодавчу недостатність Кримінального кодексу України в аспекті криміналізації міжнародних злочинів,[1] тому, якщо говорити з практичної точки зору, прийняття Римського статуту, впроваджене Законом України № 4012-IX від 9 жовтня 2024 року, додало принципово важливі новели: відповідальність командування (стаття 31-1 КК), що детально описує воєнні злочини та злочини проти людяності.[2] Стратегічною метою є практичне підтвердження на законодавчому рівні можливості України самостійно розслідувати та переслідувати міжнародні злочини, що по суті є взаємодоповнювальністю [2].

Положення статті 438 Кримінального кодексу («Порушення законів і звичаїв війни») традиційно також використовує еталонне моделювання, посилаючись на систему міжнародних правових конвенцій [3]. Таким чином, це ускладнює застосування цих норм, оскільки в нашому національному законодавстві не існує чітко структурованого та самодостатнього каталогу положень про